

АНАЛІЗ МЕТОДІВ РОЗРАХУНКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ВІД ОБМІННИХ ОПЕРАЦІЙ УПОВНОВАЖЕНИХ БАНКІВ.

Однією із проблем обліку, яка постає перед уповноваженими банками, є вибір методу розрахунку реалізованого фінансового результату від проведення обмінних операцій у разі, якщо обмінні курси купівлі (продажу) змінювалися впродовж розрахункового періоду. Дане питання є особливо важливим для комерційних банків, які здійснюють великі обсяги обмінних операцій за власні кошти, оскільки від методу розрахунку залежить величина валових доходів (витрат), а отже і сума прибутку до оподаткування.

Згідно з "Правилами бухгалтерського обліку уповноваженими банками України обмінних операцій в іноземній валюті та банківських металах" затвердженими Постановою Правління НБУ № 520 від 16.12.98 р., реалізований результат – це доходи або витрати, отримані чи сплачені після закінчення фінансової операції або події. Його величина розраховується як різниця між фактичною вартістю проданої (купленої) валюти та вартістю купівлі (продажу). У Правилах також зазначається, що комерційні банки можуть здійснювати облік реалізованого результату за одним з трьох методів: FIFO, LIFO чи середньозваженої вартості. Розглянемо їх суть та проаналізуємо вплив на фінансові результати банку.

За методом FIFO (first-in, first-out – перший прийшов, перший пішов) фінансовий результат визначається як добуток суми реалізованої валюти та різниці між курсом продажу і курсами, за якими були придбані перші суми валют. Якщо спочатку здійснювався продаж валюти, а потім її придбання, то береться різниця між курсом купівлі та курсами, за якими у першу чергу здійснювався продаж валюти.

Метод LIFO (last-in, first-out – останній прийшов, перший пішов) передбачає розрахунок фінансового результату шляхом множення суми реалізованої валюти на різницю між курсом продажу та курсами, за якими були придбані останні суми валют. У випадку, коли спочатку здійснювався продаж, а потім придбання валюти, то береться різниця між курсом придбання та курсами, за якими в останню чергу здійснювався продаж валюти.

При визначенні фінансового результату за методом середньозваженої вартості, сума реалізованої валюти множиться на різницю між курсом продажу та середнім курсом, за яким була придбана валюта. Якщо операціям купівлі передували операції продажу, для розрахунку беруть різницю між курсом придбання та середнім курсом продажу.

Потрібно відмітити, що застосування кожного із зазначених методів буде мати різний вплив на фінансовий результат, а також дасть різний ефект в залежності від напрямів руху обмінних курсів валют. Продемонструємо це на таких прикладах (табл. 1, табл. 2):

Як видно з наведених прикладів, в період росту обмінного курсу іноземної валюти щодо гривні, найвищий реалізований фінансовий результат було одержано за методом FIFO (110 грн.), а найнижчий – за методом LIFO (55 грн.). Застосування цих ж методів у період підвищення обмінного курсу гривні до іноземних валют призвело до протилежного ефекту: за методом FIFO обмінні операції виявилися збитковими (91 грн. збитку), а за методом LIFO – прибутковими (44 грн. прибутку). Фінансові результати, розраховані за методом середньозваженої, в обох випадках знаходились між значеннями, одержаними за методами LIFO та FIFO.

Таким чином, неможливо визначити, який з методів FIFO, LIFO чи середньозваженої є найкращим для розрахунку реалізованого фінансового результату від обмінних операцій банку. Водночас, можна зробити такі висновки:

1) якщо обмінний курс гривні щодо іноземних валют, з якими комерційний банк проводить основну масу операцій, має тенденцію до пониження, то реалізований фінансовий результат, розрахований за методом FIFO буде вищим, ніж за методами середньозваженої чи LIFO. Отже, метод FIFO призведе до збільшення валових доходів та величини податку на прибуток, застосування методу LIFO у цьому випадку, дасть нижчі валові доходи і таким чином зменшить базу оподаткування та покращить ліквідність банку;

Таблиця 1.

Розрахунок реалізованого фінансового результату обмінних операцій в період підвищення обмінного курсу іноземної валюти щодо гривні.

№ п/п	Вид операції	Сума іноземної валюти	Обмінний курс	Середньозважений курс
1.	Купівля іноземної валюти	800 USD	4,70 UAH/USD	4,74 UAH/USD
2.		200 USD	4,75 UAH/USD	
3.		500 USD	4,79 UAH/USD	
4.	Продаж іноземної валюти	600 USD	4,85 UAH/USD	4,86 UAH/USD
5.		100 USD	4,90 UAH/USD	

Методи	Розрахунок реалізованого результату
FIFO	$600 \text{ USD} * (4,85 \text{ UAH/USD} - 4,70 \text{ UAH/USD}) + 100 \text{ USD} * (4,90 \text{ UAH/USD} - 4,70 \text{ UAH/USD}) =$ 110 UAH
LIFO	$600 \text{ USD} * 4,85 \text{ UAH/USD} - (500 \text{ USD} * 4,79 \text{ UAH/USD} + 100 \text{ USD} * 4,75 \text{ UAH/USD}) + 100 \text{ USD} * (4,90 \text{ UAH/USD} - 4,75 \text{ UAH/USD}) =$ 55 UAH
Середньозваженої	$600 \text{ USD} * (4,85 \text{ UAH/USD} - 4,74 \text{ UAH/USD}) + 100 \text{ USD} * (4,90 \text{ UAH/USD} - 4,74 \text{ UAH/USD}) =$ 82 UAH

Таблиця 2.

Розрахунок реалізованого фінансового результату обмінних операцій в період зниження обмінного курсу іноземної валюти щодо гривні.

№ п/п	Вид операції	Сума іноземної валюти	Обмінний курс	Середньозважений курс
1.	Купівля іноземної валюти	800 USD	5,10 UAH/USD	5,01 UAH/USD
2.		200 USD	5,05 UAH/USD	
3.		500 USD	4,85 UAH/USD	
4.	Продаж іноземної валюти	700 USD	4,97 UAH/USD	
5.				

Методи	Розрахунок реалізованого результату
FIFO	$700 \text{ USD} * (4,97 \text{ UAH/USD} - 5,10 \text{ UAH/USD}) =$ - 91 UAH
LIFO	$700 \text{ USD} * 4,97 \text{ UAH/USD} - (500 \text{ USD} * 4,85 \text{ UAH/USD} + 200 \text{ USD} * 5,05 \text{ UAH/USD}) =$ 44 UAH
Середньозваженої	$700 \text{ USD} * (4,97 \text{ UAH/USD} - 5,01 \text{ UAH/USD}) =$ -28 UAH

2) якщо обмінний курс гривні щодо іноземних валют має тенденцію до підвищення, то найбільший реалізований фінансовий результат буде одержано за методом LIFO, а найнижчий – за методом FIFO. Іншими словами, ефект від використання методу LIFO в даній ситуації буде аналогічний наслідкам застосування FIFO в умовах зниження обмінного курсу гривні щодо іноземних валют;

3) метод середньозваженої є своєрідним компромісом між методами LIFO і FIFO;

4) всі розглянуті методи узгоджуються з принципами міжнародних стандартів бухгалтерського обліку;

5) при виборі методу перевагу необхідно надавати тому методу, який найбільш точно відображатиме фінансовий результат в конкретній економічній ситуації.

Потрібно зауважити, що згідно з "Правилами бухгалтерського обліку уповноваженими банками України обмінних операцій в іноземній валюті та банківських металах", метод розрахунку реалізованого результату визначається обліковою політикою банку і може змінюватися у разі змін вимог НБУ щодо обліку іноземної валюти, або коли зміни призведуть до більш адекватного відображення результату обмінних операцій банку. Водночас, принцип сталості Міжнародних бухгалтерських стандартів вимагає постійне, із року в рік, застосування банками обраних методів обліку. Зміна методів є досить проблематичною, оскільки потребує додаткового обґрунтування і розкриття у фінансових звітах.